

Nr 75

Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av förvaltningsstyrelsens förslag till ny ersättningsstadga för riksdagen jämte motioner.**Ärendet**

I detta betänkande behandlas framställningen 1971: 21 från riksdagens förvaltningsstyrelse jämte följdmotionerna 1971: 1638—1643 samt de under allmänna motionstiden väckta motionerna 1971: 529 och 1971: 546.

Förvaltningsstyrelsens framställning

I en den 16 november 1971 dagtecknad framställning lägger riksdagens förvaltningsstyrelse fram ett förslag till ersättningsstadga för riksdagen, som är avsett att fr. o. m. den 1 januari 1972 ersätta nu gällande stadga (1941: 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande. Styrelsen hemställer vidare i framställningen om bemyndigande att i vissa övergångsfall medge särskild avgångsersättning.

I framställningen tecknas inledningsvis en bakgrund till det framlagda förslaget (s. 1—3). Framställningen i det följande indelas i två huvudavsnitt. Det första, med rubriken »Arvode m. m.» (s. 3—14), behandlar följande förmåner: (1) arvode, (2) traktamente, (3) kostnadsersättning, (4) reseförmåner och (5) grupplivförsäkring. Det andra, med rubriken »Pension m. m.» (s. 14—23), behandlar (6) pensionsförmånerna och (7) avgångsersättning. I båda avsnitten redovisas först gällande bestämmelser m. m. och därefter överväganden och förslag. Förvaltningsstyrelsens hemställan återfinns på s. 24. Vid framställningen har fogats *dels* en reservation och ett särskilt yttrande av fröken Sandell (s. 25), *dels* som bilaga 1 en tabellarisk beräkning till belysande av vissa pensionsfrågor (s. 26), *dels* som bilaga 2 förvaltningsstyrelsens förslag till ersättningsstadga för riksdagen.

Det nya förslaget till ersättningsstadga innehåller inga nya typer av förmåner jämfört med nu gällande stadga. Vad gäller förmånerna (1) — (5) och (7) innebär förslaget i första hand rent tekniska och redaktionella förändringar. I fråga om (6) åsyftas en utbyggnad av den nuvarande ordningen till ett fullt utvecklat pensionssystem, som nära ansluter till vad som gäller för tjänstemän. De viktigaste nyheterna är

en tioprocentig tilläggspension vid 67 års ålder samt sjukpension och familjepension.

I övrigt hänvisas till den i 2 saml. tryckta framställningen.

Motionerna

I motionen 1971: 529 av herr Enarsson (m), som väcktes under allmänna motionstiden, begärs en översyn av reglerna för *visstidspension* till avgången riksdagsledamot. Motionären vill ha till stånd en full anpassning till motsvarande regler för den kommunala visstidspensioneringen (12 år för full pension, tre år för att pension skall kunna utgå ävensom gynnande av kortare uppdragstid genom en på visst sätt förhöjd tillgodoräkning av år som tjänstetid).

Hemstälkan lyder: »att reglerna för visstidspensionering av avgångna riksdagsledamöter anpassas till motsvarande regler för den kommunala visstidspensioneringen i enlighet med vad i motionen anförts».

I motionen 1971: 546 av herr Rimås m. fl. (fp, s, c, m), som likaledes väcktes under allmänna motionstiden, tas upp nu gällande bestämmelse i 7 a § 1 mom. femte stycket stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande att *visstidspension* skall minskas med vad som utgår i lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst och i förekommande fall ej utgå.

Hemstälkan lyder: »att riksdagen måtte besluta att i det fall riksdagsledamot återgått i kommunal tjänst och betalas med lägre lön eller pension än vad han enligt reglementet om visstidspension skulle ha erhållit i pension, styrelsen för riksdagens förvaltningskontor bemyndigas tillerkänna tidigare riksdagsledamot mellanskillnaden, samt att denna bestämmelse får gälla retroaktivt även för riksdagsman som avgått med utgången av år 1970».

Motionen 1971: 1638 av herrar Björck i Nässjö (m) och Wijkman (m) avser *visstidspensionen*. Motionärerna anser att den föreslagna 50-årsgränsen bör ändras till en 40-årsgräns. Vidare bör enligt motionärerna förvaltningsstyrelsen ges rätt att bevilja dispens från föreskrivna villkor för utfående av visstidspension.

Hemstälkan lyder: »att ersättningsstadgans 16 §, sista stycket, får följande lydelse: Visstidspension utgår till den som varit ledamot minst sex år och vid mandatets upphörande uppnått 40 år men ej pensionsåldern och som ej är berättigad till sjukpension. Riksdagens förvaltningsstyrelse äger dock bevilja dispens från ovan nämnda bestämmelser».

Motionen 1971: 1639 av herr Johnsson i Blentarp m. fl. (s) tar upp *reseförmånerna*. Motionärerna anser att varje ledamot med helt traktementet bör få rätt att under tid då session inte pågår på riksdagens be-

kostnad använda flyg mellan hemorten och Stockholm högst tio gånger varje år. Av motiveringen framgår att dessa resor skall avse besök på kansli inom riksdagen eller gruppkansli.

Hemställan lyder: »att riksdagen måtte besluta om följande lydelse av § 12 i den föreslagna ersättningsstadgan för riksdagen:

§ 12. Ledamot som erhåller helt traktamente äger på riksdagens bekostnad anlita flyg för resa mellan hemorten och riksdagsorten under tid då session pågår samt till och från session, dessutom tio resor under icke sessionstid.

Ledamot som är bosatt utanför den valkrets, för vilken han blivit vald, äger varje år under tid då session pågår anlita flyg på riksdagens bekostnad för tio resor mellan riksdagsorten och valkretsen.»

Motionen 1971: 1640 av herr Oskarson m. fl. (m, c, fp) tar upp *pensionsreglerna* och anknyter till den ovan berörda motionen 1971: 529 och uttalanden av utskottet 1968 och 1970 om anpassning mellan de regler som gäller för riksdagen och inom kommunerna. Motionärerna yrkar — om omedelbar och fullständigare anpassning till de kommunala reglerna för närvarande inte anses möjlig — att tiden för hel pension skall vara 15 riksdagsår. Motionärerna tar också upp frågan om pensionsrätt för sådana ledamöter, vars riksdagsmandat upphört före den 1 januari 1972. De anser att en ändring av pensionsreglerna bör påverka även pensionen enligt tidigare fattade beslut och att övergångsbestämmelserna bör utformas i enlighet därmed.

Hemställan lyder: »att riksdagen måtte besluta *dels* att antalet riksdagsår för erhållande av hel pension skall vara femton samt att, om antalet riksdagsår inte uppgår till femton, så stor del av hel egenpension skall utgå som svarar mot antalet riksdagsår, *dels* att övergångsbestämmelsen till förslaget till ny ersättningsstadga för riksdagen ändras i överensstämmelse med 1970 års riksdags beslut att ändrade villkor för visstidspensioneringen skall påverka även pensionen enligt tidigare fattade beslut, att konstitutionsutskottet måtte utarbeta erforderlig formulering för ovannämnda övergångsbestämmelse.»

Motionen 1971: 1641 av fröken Sandell m. fl. (s, m) avser *efterlevande makes pensionsrätt* och anknyter till den av fröken Sandell till förvaltningsstyrelsens framställning fogade reservationen. Motionärerna yrkar upphävande av kravet i förslaget att förutsättning för familjepension till efterlevande make skall vara att äktenskapet ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år.

Hemställan lyder: »att riksdagen måtte besluta att bisatsen i andra meningen i 19 §, första stycket, utgår och att paragrafen i denna del får följande lydelse: 'Familjepension utgår efter den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller berättigad till egenpension enligt 16 §. Den tillkommer efterlevande make samt efterlevande barn som ej uppnått

19 års ålder, dock ej barn som vid ledamotens död var adopterat av annan än maken'».

Motionen 1971: 1642 av herr Signell m. fl. (s) avser *reseförmånerna*. Motionärerna önskar för att nedbringa riksdagens kostnadsökningar restriktivare regler för rätt att på riksdagens bekostnad anlita flyg. Enligt motionärerna bör flyg inte få anlitas för resor vars restid per järnväg inte överstiger fyra timmar.

Hemställan lyder: »att riksdagen måtte besluta att 12 § i ersättningsstadga för riksdagen får följande utformning:

12 §

Ledamot som erhåller helt traktamente och vars restid per järnväg överstiger 4 timmar mellan hemorten och riksdagsorten äger på riksdagens bekostnad anlita flyg för resa mellan hemorten och riksdagsorten under tid då session pågår samt till och från session.

Ledamot som är bosatt utanför den valkrets, för vilken han blivit vald, äger varje år under tid då session pågår anlita flyg på riksdagens bekostnad för tio resor mellan riksdagsorten och valkretsen under förutsättning att restiden per järnväg överstiger 4 timmar.»

Motionen 1971: 1643 av herrar Torwald (c) och Mattsson i Skee (c) tar upp det föreslagna bemyndigandet för förvaltningsstyrelsen att medge *särskild avgångsersättning i vissa övergångsfall* i samband med enkammarreformen. Motionärerna anser — under hänvisning till bl. a. de i 24 § i den nya stadgan föreslagna reglerna om avgångsersättning — att regeln om sex månadsarvoden till den som fyllt 40 år bör gälla även i de berörda övergångsfallen.

Hemställan lyder: »att riksdagen vid behandlingen av förvaltningsstyrelsens förslag till ersättningsstadga för riksdagen beslutar en jämkning i reglerna om särskild avgångsersättning i vissa övergångsfall i enlighet med vad som anförts i motionen».

I övrigt hänvisas till texten i de tryckta motionerna.

Utskottet

Riksdagen uttalade sig 1966 för en allmän översyn av gällande stadga om ersättning för riksdagsmannauppsatsets fullgörande, den s. k. ersättningsstadgan. I sammanhanget anfördes att huvuddelen av utredningsarbetet i ersättningsfrågorna därefter borde ankomma på riksdagens förvaltningskontor, som också borde ta initiativ till önskvärda ändringar av teknisk natur. Med stöd av dessa uttalanden har styrelsen för riksdagens förvaltningskontor i framställningar 1967, 1968 och 1970 lagt fram olika förslag till partiella ändringar i ersättningsstadgan.

Det nu av riksdagens förvaltningsstyrelse framlagda förslaget till

ersättningsstadga för riksdagen bör ses mot bakgrunden av de berörda riksdagsuttalandena 1966.

Förslaget syftar till att ersätta nuvarande stadga med en helt ny författning. En genomgående strävan har varit att göra författningen lättöverskådlig och att utforma såvitt möjligt enkla bestämmelser. I sak anknytes i stora delar till gällande stadga. Förslaget innehåller sålunda inga nya typer av förmåner i förhållande till gällande stadga. De nyheter som föreslås avser främst pensionsförmånerna. I denna del åsyftas en utbyggnad av den nuvarande ordningen till ett fullt utvecklat pensionssystem, som nära ansluter till vad som gäller för tjänstemän. Bl. a. föreslås nu en tioprocentig tilläggs pension vid 67 års ålder samt sjukpension och familjepension. Av nyheterna beträffande övriga förmåns typer förtjänar att nämnas att förvaltningsstyrelsen föreslår ett system med sjuklön och s. k. arbetsgivarinträde. Därmed åsyftas att i denna del erhålla jämställdhet med statstjänstemän.

Den allmänna uppbyggnaden av det av förvaltningsstyrelsen nu framlagda förslaget och flertalet av föreskrifterna däri har lämnats utan erinran i de i ärendet väckta följd motionerna. Utskottet finner också för sin del förslaget i stort sett utgöra en god lösning på många av de problem av skilda slag som hithörande frågor innebär.

Följd motionerna avser främst förslagets detaljutformning i olika punkter. Utskottet kommer i det följande att särskilt behandla de delar av förslaget som berörs av yrkanden eller synpunkter i motionerna eller där eljest särskilda skäl funnits föreligga för uttalande.

Förvaltningsstyrelsen föreslår att den nya stadgan skall kallas »Ersättningsstadga för riksdagen». Utskottet anser emellertid att det till undvikande av missförstånd redan i författningens rubrik bör anges att stadgan endast avser ledamot av riksdagen. Utskottet föreslår därför att stadgan i stället benämnas »Ersättningsstadga för riksdagens ledamöter».

Bestämmelserna om *arvode* till riksdagsledamöterna återfinns i stadgeförslagets 3—6 §§. Bestämmelserna bygger i huvudsak på nu gällande principer. Utskottet tillstyrker den föreslagna övergången till ett system med sjuklön och arbetsgivarinträde. Det synes även lämpligt att det i stadgan uttryckligen fastslås att arvode skall utgå med belopp för månad som — för närvarande — motsvarar två tredjedelar av lönen till statstjänsteman i löneklass 1 på löneplan C. En sådan automatik i beräkningarna bör medföra betydande praktiska fördelar. Utskottet kan även på de av förvaltningsstyrelsen anförda skälen ansluta sig till förslagen att slopa nu gällande pensionsavdrag från arvode och att införa förenklade regler om avdrag vid frånvaro. I två avseenden bör emellertid enligt utskottets mening ändring företas i stadgeförslaget i nu aktuell del.

Det gäller dels den föreslagna regleringen i 4 § av arvode till ledamöter och suppleanter i riksdagens besvärdsnämnd, dels den i 5 § andra stycket föreslagna regeln om avdrag från riksdagsarvodet för sjukbidrag eller förtidspension som utgår enligt lagen om allmän försäkring.

Den 1970 inrättade riksdagens besvärdsnämnd består — förutom av riksdagsledamöter — av en särskilt vald ordförande och en ersättare för honom, vilka inte får vara riksdagsledamöter. Med hänsyn till detta förhållande bör frågan om arvode till nämndens ledamöter inte regleras i ersättningsstadgan utan — som nu är fallet — i den särskilda stadga som reglerar nämndens verksamhet. Utskottet föreslår därför att arvodessreglerna i 4 § stadgeförslaget endast skall omfatta utrikesnämnden och riksdagens lönedlegation. Enligt utskottets mening finns inte heller tillräcklig anledning att nu aktualisera en omprövning av de i 8 § besvärssstadgan för riksdagen och dess verk meddelade bestämmelserna om arvode till ledamöter och suppleanter i besvärdsnämnden.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att bestämmelserna i 4 § endast avser arvodesfrågor. Utöver arvode bör i förekommande fall utgå reseersättning och traktamente enligt allmänna regler. Utskottet förutsätter att förvaltningsstyrelsen meddelar detaljföreskrifter i detta hänseende enligt den ordning som stadgas i 26 §.

I 5 § andra stycket stadgeförslaget föreskrivs som redan nämnts att avdrag från riksdagsarvodet skall göras för sjukbidrag eller förtidspension som utgår enligt lagen om allmän försäkring. Detta är en nyhet i förhållande till nu gällande ersättningsstadga. Med hänsyn till tillämpade principer för omprövning av förmåner som utgår enligt nämnda lag kan det emellertid knappast antas att sjukbidrag eller förtidspension enligt lagen kommer att utgå, om den berättigade blir riksdagsledamot. Utskottet föreslår därför att ifrågavarande avdragsregel utgår.

Utskottet vill i detta sammanhang också beröra en fråga, som diskuterats inom utskottet vid behandlingen av detta ärende, men där utskottet inte funnit sig böra framlägga något förslag. Förvaltningsstyrelsens stadgeförslag innebär ingen ändring i fråga om ersättning för sådana särskilda uppgifter som talmanskap eller uppdrag att vara ordförande eller vice ordförande i utskott. Liksom nu är fallet skall sålunda enligt förslaget endast talmannen erhålla särskild ersättning. Även andra uppdrag, t. ex. att vara vice talman, kan innebära vissa representationsförpliktelser och merarbete i förhållande till vad som normalt ankommer på en ledamot. Det synes därför kunna ifrågasättas om inte också dylika uppdrag bör särskilt arvoderas. Frågan är enligt utskottets mening värd att övervägas och utskottet förutsätter att förvaltningsstyrelsen vid sitt fortsatta arbete med ersättningsfrågorna ägnar den uppmärksamhet och — om så finnes påkallat — framlägger erforderliga förslag.

I 11—13 §§ regleras *reseförmånerna*.

12 § avser rätten att på riksdagens bekostnad anlita flyg. En nyhet i förslaget är att ledamöter som inte är bosatta i sin valkrets under sessionstid får rätt till tio flygresor årligen mellan riksdagsorten och valkretsen. Flygresorna tas upp i motionerna 1971: 1639 och 1971: 1642. Den förstnämnda motionen syftar till att utvidga rätten att anlita flyg även till icke sessionstid (tio resor årligen mellan hemorten och Stockholm för besök på riksdagskansli eller gruppkansli). Den sistnämnda motionen har ett motsatt syfte. Motionärerna vill ha sådan ytterligare inskränkning i rätten att anlita flyg, att flyg endast får begagnas om restiden per järnväg överstiger fyra timmar.

I sin motivering till det framlagda förslaget fäster styrelsen uppmärksamheten på att en högst väsentlig ökning av riksdagens kostnader för flygresor inträtt under senare år. Styrelsen understryker därför som önskvärt att ledamöterna såvitt möjligt iakttar återhållsamhet med flygresor och beaktar föreliggande möjligheter att använda tåg där det inte vållar särskild olägenhet. Samtidigt konstaterar styrelsen att enkammarreformen medfört ett ökat behov av flygresor för sådana ledamöter som invalts för valkretsar där de inte är bosatta. Mot denna bakgrund föreslår styrelsen med avseende på dessa ledamöter den nya regeln om tio flygresor årligen under sessionstid mellan riksdagsorten och valkretsen.

Utskottet anser att frågan om riksdagsledamöternas rätt att anlita flyg inte får ses främst ur kostnadssynpunkt. I stället bör fästas avgörande vikt vid angelägenheten att ledamöterna skall kunna fullgöra de med riksdagsuppdraget förenade förpliktelserna utan att behöva använda längre restid än som är nödvändigt. Inte minst viktigt i detta sammanhang är önskvärdheten att ledamöten kan hålla kontakt med väljarna och ha möjlighet att själv på ort och ställe sätta sig in i olika frågor. Det bör också beaktas att utvecklingen medfört att flyget kommit att inom övriga samhällsområden i allt större utsträckning begagnas vid tjänsteresor. Mot denna bakgrund framstår nu gällande restriktioner för flygresor som i viss mån föråldrade. Enligt utskottets mening bör därför övervägas att utsträcka möjligheterna för ledamöterna att använda flyg för resor i anledning av riksdagsuppdraget, bl. a. till tid då session inte pågår och inte enbart vid resor till och från egen valkrets.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anfört kan utskottet inte tillstyrka det i motionen 1971: 1642 framställda kravet på vissa ytterligare restriktioner i rätten att använda flyg. Förslaget i motionen 1971: 1639 att för besök på riksdagskansli öppna möjlighet för ledamot att begagna flyg även under icke sessionstid överensstämmer däremot till sitt syfte med vad utskottet i det föregående uttalat. Frågan bör emellertid enligt utskottets mening ges en mera generell lösning, som måste föregås av ytterligare överväganden. Utskottet har därför stannat vid att nu inte

framlägga något förslag, som går utöver bestämmelserna i 12 §. Det bör i stället ankomma på styrelsen att uppta frågan i dess helhet till förnyat övervägande med beaktande av vad utskottet anfört.

Motsvarande synpunkter kan anföras för vidgade rättigheter för riksdagsledamot i förhållande till vad nu gäller att vid resa som föranledes av riksdagsuppdraget, begagna single sovkupe å järnväg och att anlita taxi eller privatbil m. m. Utskottet förutsätter att de tillämpningsföreskrifter i detta hänseende som styrelsen skall utfärda med stöd av 26 § kommer att beakta de särskilda förhållanden som gäller med avseende på riksdagsuppdraget och får en sådan utformning att onödig formalism undviks vid tillämpningen.

Pensionsförmånerna behandlas i 14—23 §§ i stadgeförslaget.

En allmän fråga i detta sammanhang är förhållandet mellan pensionsreglerna för riksdagens ledamöter och för de heltidsengagerade kommunala förtroendemännen. Redan 1968 uttalade utskottet som ett allmänt önskemål på sikt, att en anpassning sker mellan de regler som gäller för riksdagen och inom kommunerna. 1970 förklarade utskottet att detta uttalande alltjämt ägde giltighet. I den under allmänna motionstiden väckta motionen 1971: 529 begärs en full anpassning till de regler som tillämpas för den kommunala visstidspensioneringen.

Styrelsen förklarar i förslaget att vissa paralleller kan dras mellan riksdagsuppdraget och uppdrag som heltidsengagerad kommunal förtroendeman. Styrelsen anser emellertid att det lika litet nu som tidigare föreligger skäl att dra parallellen fullt ut, när det gäller förutsättningar för rätt till pension och sättet att bestämma pensionens storlek.

Utskottet kan för sin del som ett allmänt önskemål vidhålla att man bör eftersträva ett pensionssystem för riksdagens vidkommande som i vart fall inte uppvisar för stora olikheter i förhållande till vad som gäller i fråga om andra förtroendemannapensioner. I detta sammanhang är emellertid av betydelse att notera att utvecklingen på det kommunala området inte är entydig. Det bör därför vara en viktig allmän uppgift för styrelsen att noggrant följa denna utveckling och att om omständigheterna påkallar det framlägga erforderliga ändringsförslag.

De av styrelsen nu framlagda förslagen till nya pensionsregler för riksdagens ledamöter innebär vissa anpassningar till de principer som nu tillämpas inom det kommunala området. Dit hör förslaget att nedsätta antalet för hel pension erforderliga riksdagsår från 20 till 18. I motionen 1971: 1640 yrkas under hänvisning till utskottets ovan berörda uttalanden 1968 och 1970 samt till motionen 1971: 529 att tiden för hel pension skall vara 15 år. Samma mening har framförts av bl. a. den socialdemokratiska riksdagsgruppen i remissyttrande till förvaltningsstyrelsen i den berörda frågan.

Utskottet kan för sin del ansluta sig till uppfattningen att 15 riksdagsår numera bör räcka för hel pension. Vid detta ställningstagande fäster utskottet vikt inte bara vid att därmed uppnås en bättre anpassning till de kommunala reglerna utan även — och framför allt — att en sådan lösning bättre svarar mot förhållandena efter enkammarreformens genomförande. Den nu gällande regeln att 20 riksdagsår berättigar till hel pension innebar för den tidigare andra kammarens vidkommande att fem mandatperioder räckte för hel pension. Det bör enligt utskottets mening inte lämpligen ifrågakomma att fordra flera mandatperioder för enkammararens ledamöter. Sedan mandatperioden förkortats från fyra till tre år innebär fem mandatperioder numera 15 år. En regel enligt vilken 15 riksdagsår räcker för hel pension bör också enligt utskottets mening utgöra en lämplig avvägning mellan de intressen som bryts mot varandra på detta område. Inte minst betydelsefullt är därvid att nomineringarna inte bör i alltför hög grad bindas vid hänsynstaganden till en kandidats ekonomiska förhållanden. Sätter man ned tiden för full pension till 15 år erhålles även inte oväsentliga förbättringar av pensionsförmånerna för ledamöter som lämnar riksdagen med pensionsrätt innan de uppnått 15 riksdagsår.

Utskottets ställningstagande i denna del föranleder ändring i 15 § första stycket och i 17 § andra stycket.

En annan fråga i pensionssammanhanget gäller minimiåldern för rätt till pension. Den har betydelse främst vad gäller rätten till visstidspension. Styrelsen föreslår därvid i likhet med vad som nu gäller att det för rätt till sådan pension skall fordras att ledamoten uppnått 50 års ålder. Enligt motionen 1971: 1638 bör åldersgränsen i stället sättas vid uppnådda 40 år och styrelsen därjämte ges rätt att bevilja dispens från föreskrivna villkor för utfående av visstidspension.

Utskottet, som noterar att 50-årsgränsen fastställdes 1968 i samband med visstidspensioneringens införande, anser att vägande skäl i och för sig kan anföras mot varje åldersgräns i detta hänseende. Ur rent principiell synpunkt bör sålunda för frågan om pensionsrätt på grund av ledamotskap av riksdagen vara avgörande, inte åldern utan antalet verksamhetsår. På det kommunala området är det också för närvarande ovanligt att åldersrekvisit uppställs. Krav i sådan riktning har dock framställts. Inte minst betydelsefullt för frågans lösning är vidare det förhållandet att det vid fastställd åldersgräns, i stort sett oberoende av var denna sättes, alltid kan uppkomma besvärliga tröskelproblem. Det bör även beaktas att en åldersgräns i praktiken kan försvåra för partierne att nominera nya riksdagskandidater. Utskottet, som på anförda skäl visserligen anser det böra på sikt övervägas om någon bestämd åldersgräns över huvud bör fastställas för rätt till visstidspension, finner emellertid tiden ännu inte vara mogen för att frångå den hittills tillämpade principen med sådan åldersgräns. I dagens läge vill utskottet

inte heller motsätta sig styrelsens förslag att bibehålla denna gräns vid fyllda 50 år. Utskottet förutsätter emellertid därvid att styrelsen ägnar frågan i hela dess vidd fortsatt uppmärksamhet. För att såvitt möjligt motverka uppkomsten av otillfredsställande tröskeeffekter, bör styrelsen redan nu medges rätt att, om särskilda omständigheter föreligger, bevilja visstidspension till ledamot som inte uppnått 50 års ålder. Bestämmelse därom har intagits i 16 § som fjärde stycke. Slutligen vill utskottet här erinra om bestämmelserna om avgångsersättning i 24 §.

Ett annat rekvisit för såväl visstidspensionen som för rätt till ålderspension för den som lämnat riksdagen före pensionsåldern är enligt styrelsens förslag att ha varit ledamot av riksdagen i minst sex år. Yrkandet i motionen 1971: 529 om full anpassning till de kommunala reglerna innebär för visstidspensionens vidkommande att kravet på sex års ledamotskap skall nedsättas till tre år med rätt att med viss förhöjning tillgodoräkna år som tjänstetid. Utskottet finner inte skäl att nu föreslå någon avvikelse från styrelsens förslag i denna del. Då den föreslagna regeln i särskilda fall kan ge upphov till liknande tröskelproblem som 50-årsgränsen, bör emellertid styrelsen även vad gäller sexårsregeln erhålla motsvarande dispensbemyndigande. Detta har iakttagits vid utformningen av det av utskottet föreslagna nya fjärde stycket i 16 §. Med öppnandet av denna dispensmöjlighet tillgodoses också de i motionen 1971: 1638 i denna del framställda önskemålen. Utskottet vill i detta sammanhang även hänvisa till reglerna i 24 § om avgångsersättning.

Som förutsättning för familjepension till efterlevande make föreslår styrelsen i 19 § första stycket i enlighet med vad som nu allmänt tillämpas på det statliga området att äktenskapet skall ha ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år, dock med rätt för styrelsen att medge dispens från detta krav. I motionen 1971: 1641 yrkas under hänvisning till förslag av pensionsförsäkringskommittén i dess i mars i år avgivna betänkande om familjepensionsfrågor och till den av fröken Sandell vid styrelsens förslag fogade reservationen, att något sådant krav inte skall uppställas.

Utskottet delar i och för sig den uppfattningen att man inte bör göra villkor om viss ålder för äktenskaps ingående till förutsättning för pensionsrätt. Utskottet vill dock inte på detta begränsade område föregripa det mera generella ställningstagande till frågan som kan väntas. På grund därav och med hänvisning till föreliggande dispensmöjligheter kan utskottet inte nu tillstyrka ändringsyrkandet i motionen 1971: 1641. Utskottet vill dock uttala, att 60-årsgränsen skall utgå om den däri liggande principen vid förestående allmän prövning av frågan inte kommer att godtas.

Styrelsen föreslår i 16 § andra stycket att sjukpension skall utgå till ledamot som före pensionsåldern frånträder sitt uppdrag på grund av

sjukdom och erhåller helt sjukbidrag eller hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring. Detta innebär att frågan om en riksdagsledamots rätt till sjukpension enligt ersättningsstadgan görs helt beroende av den prövning av de i stadgandet angivna frågorna enligt lagen om allmän försäkring som verkställs av vederbörande organ enligt denna lag. Utskottet anser en sådan ordning vara principiellt felaktig. Enligt utskottets mening bör det i stället ankomma på förvaltningsstyrelsen att pröva frågan om förutsättning för sjukpension föreligger. I bestämmelsen bör därför endast föreskrivas att sjukpension utgår till ledamot som före pensionsåldern frånträder sitt uppdrag på grund av sjukdom, som är varaktig eller kan antagas bliva bestående avsevärd tid. Det får ankomma på förvaltningsstyrelsen att med stöd av 26 § utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter och tillse att nödig samordning kommer till stånd med bl. a. sjukförsäkringsreglerna.

I 20 § fjärde stycket bör till undvikande av en inte avsedd förhöjning av änkepensionsbeloppet införas en ytterligare föreskrift, enligt vilken beloppet i förekommande fall skall minskas med vad som kan tillkomma änkan enligt andra stycket.

Som tidigare berörts föreslår styrelsen i 24 § i anslutning till vad som redan nu gäller bestämmelser om *avgångsersättning*. En nyhet är att ersättningen skall utgå till alla som i övrigt uppfyller kraven, oberoende av om återgång sker till allmän tjänst eller ej. Vidare föreslås för att minska tröskeeffekten av kravet på 50 år för visstidspension, att avgångsersättning skall utgå med sex månadsarvoden — i stället för tre — till den som vid mandatets upphörande fyllt 40 år. I anslutning till reglerna i 24 § begär styrelsen vidare bemyndigande att efter särskild framställning kunna besluta om särskild avgångsersättning i efterhand till den som lämnat riksdagen vid årsskiftet 1970—1971 till följd av enkammarreformen och som inte kunnat utfå visstidspension eller avgångsersättning på grund av gällande samordningsregler. Enligt styrelsens förslag bör sådan ersättning motsvara tre månadsarvoden av den storlek som gällde vid avgången.

I motionen 1971: 1643 föreslås under hänvisning till 24 § att den i sistnämnda stadgande föreslagna regeln om sex månadsarvoden till den som fyllt 40 år bör gälla även i de berörda övergångsfallen.

Utskottet tillstyrker de föreslagna bestämmelserna om avgångsersättning i 24 § och anser att styrelsen bör erhålla begärt bemyndigande att utge särskild avgångsersättning i de berörda övergångsfallen. Styrelsen bör därvid också vara oförhindrad att besluta att särskild avgångsersättning till den som vid avgången fyllt 40 år skall motsvara högst sex månadsarvoden. Utskottet antecknar att motionerna 1971: 546 och 1971: 1643 får anses vara tillgodosedda med detta ställningstagande.

Styrelsen föreslår i *övergångsbestämmelserna* att äldre bestämmelser

alltjämt skall äga tillämpning i fråga om pensionsrätt som grundar sig endast på ledamotskap av riksdagen som upphört före den 1 januari 1972. Enligt motionen 1971: 1640 bör en ändring av pensionsreglerna påverka även pensionen enligt tidigare fattade beslut och övergångsbestämmelserna utformas i enlighet härmed.

Utskottet är inte berett att tillstyrka att de nu av styrelsen och utskottet föreslagna nya pensionsreglerna generellt ges retroaktiv tillämpning. Det kan erinras om att styrelsen redan har befogenheter som ger viss fri prövningsrätt i särskilda fall.

I övrigt tillstyrker utskottet det av styrelsen framlagda förslaget.

Förvaltningsstyrelsens förslag med de av utskottet förordade ändringarna har intagits i *bilaga* till detta betänkande.

Hemställan

Utskottet hemställer
att riksdagen

1. i anledning av riksdagens förvaltningsstyrels framställning samt med bifall till motionen 1971: 1640, såvitt den avser tiden för hel pension, och avslag på motionen 1971: 1642 för sin del antar det i *bilaga* till detta betänkande intagna förslaget till *ersättningsstadga för riksdagens ledamöter*,
2. i anledning av förvaltningsstyrelsens framställning och motionen 1971: 1643 beslutar bemyndigande för förvaltningsstyrelsen att medge särskild avgångsersättning i vissa övergångsfall enligt vad ovan sagts,
3. förklarar motionerna 1971: 529, 1971: 546, 1971: 1638, 1971: 1639, 1971: 1640 i vad den inte behandlats under 1, och 1971: 1641 besvarade med vad utskottet anfört.

Stockholm den 7 december 1971

På konstitutionsutskottets vägnar

GEORG PETTERSSON

Närvarande: herrar Pettersson i Visby (s), Larsson i Luttra (c), Adams-son (s), Henningsson (s), Hernelius (m), fru Thunvall (s), herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Ahlmark (fp), Mossberg (s), Werner i Malmö (m), Bergqvist (s), Fiskesjö (c), Molin (fp) och Wictorsson (s).

Förslag till

Bilaga

Ersättningsstadga för riksdagens ledamöter¹**Inledande bestämmelser**

1 §

Till ledamotskap av riksdagen är knutna de ekonomiska förmåner som angives i denna stadga.

2 §

Bestämmelserna i 3—13 §§ äger tillämpning på riksdagsledamot från och med ingången av den månad, då han skall taga plats i riksdagen, till och med utgången av den månad, då han upphör att vara ledamot, dock ej för tid innan han blev ledamot.

Pension enligt denna stadga utgår från och med den dag, då rätten att uppbära pension inträder, till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens död, eller, om pensionsrätten upphör av annan anledning, till och med utgången av den månad, varunder rätten upphört. Den som är ledamot av riksdagen kan inte samtidigt uppbära egenpension enligt denna stadga.

Arvode

3 §

Arvode utgår med belopp för månad som motsvarar två tredjedelar av lönen till statstjänsteman i löneklass 1 på löneplan C. Talmannen erhåller därutöver ett så stort belopp, att de sammanlagda arvodesförmånerna motsvarar lönen till statsråd.

Vid tillämpning av lagen (1962: 381) om allmän försäkring skall arvodet anses som inkomst av anställning och ledamot anses som arbetstagare.

4 §²

Ledamot och suppleant i utrikesnämnden och riksdagens lönedelelegation erhåller särskilt arvode med 200 kronor för varje sammanträde som bevistas under tid då session ej pågår.

5 §³

Sjukpenning jämte barntillägg, som tillkommer ledamot, skall upp-

¹ I förvaltningsstyrelsens framställning föreslås att stadgan skall kallas »Ersättningsstadga för riksdagen».

² Paragrafen har i förvaltningsstyrelsens förslag följande lydelse: »Ledamot och suppleant i utrikesnämnden, riksdagens lönedelelegation och riksdagens besvärsnämnd erhåller särskilt arvode med 200 kronor för varje sammanträde som bevistas under tid då session ej pågår.»

³ I förvaltningsstyrelsens förslag finns ett andra stycke av följande lydelse: »Avdrag från arvodet skall göras för sjukbidrag eller förtidspension, som utgår enligt lagen om allmän försäkring.»

bäras i den ordning som anges i 3 kap. 16 § andra stycket lagen (1962: 381) om allmän försäkring (arbetsgivarinträde).

6 §

Beviljas ledamot ledighet under mer än femton dagar i följd av annat skäl än offentligt uppdrag, skall avdrag göras från arvodet med två tredjedelar från och med den sextonde dagen.

Traktamente

7 §

Ledamot, som är bosatt på längre avstånd än 70 kilometer fågelvägen från riksdagshuset, erhåller för tid då session pågår traktamente, beräknat efter det lägsta belopp för dygn som tillkommer statlig förrättningsman med eget hushåll.

Traktamente utgår dock ej till ledamot som är statsråd.

8 §

Annan ledamot, som är bosatt på längre avstånd än 15 kilometer fågelvägen från riksdagshuset, kan av riksdagens förvaltningsstyrelse tillerkännas traktamente med högst det belopp som följer av 7 §.

9 §

Är ledamot frånvarande mer än femton dagar i följd, skall avdrag göras från traktamente med hälften från och med den sextonde dagen. Har frånvaron ej upphört efter nittio dagar, skall något traktamente ej längre utgå.

Kostnadsersättning

10 §

Kostnadsersättning utgår med 300 kronor för månad.

Reseförmåner

11 §

Ledamot äger anlita inrikes järnvägar och statliga busslinjer på riksdagens bekostnad.

12 §

Ledamot som erhåller helt traktamente äger på riksdagens bekostnad anlita flyg för resa mellan hemorten och riksdagsorten under tid då session pågår samt till och från session.

Ledamot som är bosatt utanför den valkrets, för vilken han blivit vald, äger varje år under tid då session pågår anlita flyg på riksdagens bekostnad för tio resor mellan riksdagsorten och valkretsen.

13 §

I föreskrifter som meddelas enligt 26 § kan bestämmas, att ledamot äger anlita även annat färdmedel på riksdagens bekostnad.

Egenpension

14 §

Pensionsförmånerna är ålders-, sjuk- och visstidspension.

Pensionsåldern inträder vid utgången av det riksdagsår varunder ledamoten uppnår 65 års ålder.

Pensionsunderlaget utgörs vid varje tidpunkt av det arvode för månad som utgår till ledamot.

15 §¹

För hel pension fordras 15 riksdagsår. Endast år före uppnådd pensionsålder tillgodoräknas.

Då fråga är om sjukpension, inräknas utöver antalet uppnådda riksdagsår även de år som återstår till pensionsåldern.

16 §²

Ålderspension utgår vid uppnådd pensionsålder eller vid den senare tidpunkt då mandatet upphör. För den som lämnat riksdagen före pensionsåldern föreligger dock rätt till ålderspension endast om han uppnått minst sex riksdagsår.

Sjukpension utgår till ledamot som före pensionsåldern frånträder sitt uppdrag på grund av sjukdom, som är varaktig eller kan antagas bli bestående avsevärd tid.

Visstidspension utgår till den som varit ledamot minst sex år och vid mandatets upphörande uppnått 50 år men ej pensionsåldern och som ej är berättigad till sjukpension.

Om särskilda omständigheter föreligger, äger riksdagens förvaltningsstyrelse medge att ålderspension eller visstidspension får utgå även till ledamot, som inte uppfyller de villkor som föreskrivs i första styckets andra mening respektive i tredje stycket.

17 §³

Hel egenpension utgör för månad före 67 års ålder 65 procent och

¹ I förvaltningsstyrelsens förslag föreslås i första stycket »18» i stället för »15».

² Andra stycket har i förvaltningsstyrelsens förslag följande lydelse: »Sjukpension utgår till ledamot som före pensionsåldern frånträder sitt uppdrag på grund av sjukdom och erhåller helt sjukbidrag eller hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring.» Fjärde stycket finns inte med i förvaltningsstyrelsens förslag.

³ I förvaltningsstyrelsens förslag föreslås i andra stycket »18» i stället för »15».

från och med 67 års ålder 10 procent av pensionsunderlaget. För ledamot som är född före 1914 ökas sistnämnda procenttal med 2,6 procent för varje år han är född före 1914.

Uppgår antalet riksdagsår inte till 15, utgår så stor del av hel egenpension som svarar mot antalet riksdagsår.

18 §

Från egenpension före 67 års ålder avdrages vad ledamoten är berättigad att uppbära i form av sjukpenning, sjukbidrag eller förtidspension enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, sjukpenning dock endast om den börjat utgå vid pensionstillfället.

Utgår ej hel pension minskas avdrag i motsvarande mån som pensionen.

Familjepension

19 §

Familjepension utgår efter den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller berättigad till egenpension enligt 16 §. Den tillkommer efterlevande make, under förutsättning att äktenskapet ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år, samt efterlevande barn (adoptivbarn) som ej uppnått 19 års ålder, dock ej barn som vid ledamotens död var adopterat av annan än maken.

Särskild änkepension utgår till änka som omfattas av första stycket, om hon ej erhåller änkepension enligt tilläggs pensioneringen inom den allmänna försäkringen.

Riksdagens förvaltningsstyrelse kan bevilja skälig pension till frånskild make ävensom till efterlevande make oaktat äktenskapet ingåtts senare än som sagts i första stycket.

20 §¹

Hel familjepension utgör för månad, för en förmånsberättigad (make eller barn) 5 procent av pensionsunderlaget och för två eller flera förmånsberättigade 10 procent av pensionsunderlaget.

Om ledamoten var född före 1914, skall för varje år han var född före detta år de angivna procentalen ökas med 1,04 procent för änka och med 0,26 procent för varje barn. Ökning skall dock ske med 1,04 procent för ett barn, om ledamoten inte efterlämnade änka.

Om mer än en förmånsberättigad finns, fördelas familjepensionen så att make alltid erhåller vad som skolat utgå till en förmånsberättigad. Mellan flera barn delas lika.

Hel särskild änkepension utgör för månad 21 procent av pensionsun-

¹ Fjärde stycket har i förvaltningsstyrelsens förslag följande lydelse: »Hel särskild änkepension utgör för månad 21 procent av pensionsunderlaget.»

derlaget, i förekommande fall minskat med vad som kan tillkomma änkan enligt andra stycket.

21 §

Från särskild änkepension avdrages livränta som med anledning av dödsfallet utgår till änkan på grund av obligatorisk yrkesskadeförsäkring eller på grund av staten åliggande ersättningsskyldighet.

22 §

Bestämmelserna i 14 § tredje stycket, 15 § första stycket, 17 § andra stycket samt 18 § andra stycket äger motsvarande tillämpning.

Vid fastställande av pension efter den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller uppbar sjukpension äger även 15 § andra stycket motsvarande tillämpning.

23 §

Rätten till familjepension och särskild änkepension upphör för make vid ingående av nytt äktenskap.

Avgångsersättning

24 §

Avgångsersättning utgår till den som varit ledamot av riksdagen minst tre år och som vid mandatets upphörande ej erhåller pension enligt denna stadga. Ersättningen utgör sex månadsarvoden för den som vid mandatets upphörande uppnått 40 års ålder och eljest tre månadsarvoden.

Grupplivförsäkring

25 §

Ledamöterna är grupplivförsäkrade på riksdagens bekostnad. Reglementet (1962: 698) angående statens grupplivförsäkring äger motsvarande tillämpning.

Tillämpningsföreskrifter m. m.

26 §

Riksdagens förvaltningsstyrelse äger meddela de beslut och föreskrifter som erfordras vid tillämpningen av denna stadga.

Denna stadga träder i kraft den 1 januari 1972, då stadgan (1941: 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande upphör att gälla. Äldre bestämmelser skall dock alltjämt äga tillämpning i fråga

om pensionsrätt som grundar sig endast på ledamotskap av riksdagen som upphört före den 1 januari 1972.

De nya pensionsbestämmelserna skall inte heller äga tillämpning i fråga om den som erhållit rätt till pensionsförmåner enligt de äldre bestämmelserna och kvarstår som ledamot av riksdagen efter den 1 januari 1972, om önskemål därom anmäls hos riksdagens förvaltningskontor senast i samband med ansökan om pension.